

Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Dyddiad: 20 Rhagfyr 2023

Teitl: Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru 2024-25

Trosolwg

1. O ran cyllideb ddrafft 2024-25, ein llinell sylfaen at ddibenion cynllunio oedd y gyllideb ddangosol a bennwyd fel rhan o Adolygiad o Wariant 2023-24. Dengys y tabl isod y newidiadau a wnaed rhwng Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 a'r ffigurau a gyhoeddwyd fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25.
2. Fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft hon, rydym wedi gwneud newidiadau sylweddol i'n cyllidebau dangosol i ailgyfeirio cyllid o bob rhan o Lywodraeth Cymru, gan gynnwys o'r portffolio hwn, er mwyn rhoi cyllid ychwanegol i'r gwasanaethau sydd bwysicaf i bobl a chymunedau ledled Cymru a'u diogelu, sef y GIG a setliad llywodraeth leol craidd, sy'n ariannu ysgolion, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol a gwasanaethau pob dydd eraill.

Tabl 1: Trosolwg o'r newidiadau i dablau Llinellau Gwariant yn y Gyllideb

	Cyllideb Derfynol 2023-24	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24	Sefyllfa Ddangosol 2024-25	Arbedion 2024-25	Llinell Sylfaen Addasu	Sefyllfa Ddiwygiedig 2024-25
Bron yn Arian Parod	136,038	139,237	139,038	-14,081	0	124,957
Heb Fod yn Arian Parod	210	255	210	0	3*	213
Adnoddau	136,248	139,492	139,248	-14,081	3	125,170
Cyfalaf	17,494	16,994	16,958	0	0	16,958
Cyfanswm	153,742	156,486	156,206	-14,081	3	142,128
Gwariant a Reolir yn Flynyddol	24,546	24,546	31,759	0	6,569**	38,328

*Mae'r addasiad nad yw'n arian parod yn ymwneud â £3k nad yw'n arian parod i mewn i gronfeydd wrth gefn Llinell Wariant yn y Gyllideb Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol (7060).

** Cynnydd o £6,569k sy'n ymwneud â Phensiynau'r Gwasanaeth Tân – Gwariant a Reolir yn Flynyddol, yn unol â rhagolwg y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol.

3. Ceir dadansoddiad o ddyraniadau Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol 2024-25 yn ôl Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb yn Atodiad A; mae hwn hefyd yn rhoi esboniadau manwl o'r newidiadau a wnaed rhwng Cyllideb

Atodol Gyntaf 2023-24 a Chyllideb Ddrafft 2024-25 ar lefel Llinell Wariant yn y Gyllideb.

Trosolwg o newidiadau i Adnoddau rhwng cyllideb ddangosol 24-25 a Chyllideb Ddrafft 24-25

4. Rydym wedi gorfod gwneud penderfyniadau anodd iawn i ailganolbwyntio ein cynlluniau gwariant ar y gwasanaethau cyhoeddus sydd bwysicaf i bobl – y GIG a gwasanaethau pob dydd a ddarperir gan gynghorau lleol, megis ysgolion, tai a gofal cymdeithasol. Yn anffodus, mae hyn wedi golygu symud gwariant o feysydd adrannau eraill, gan gynnwys y maes hwn.
5. Rydym wedi gweithredu yn y ffordd hon er mwyn sicrhau ein bod yn parhau i osod ffocws cyllid lle y gall gael yr effeithiau mwyaf cadarnhaol o dan yr amgylchiadau a chymryd camau i sicrhau ein bod yn lliniaru effeithiau uniongyrchol i bobl a lleoedd, hyd y gellir. Mae mwy o wariant mewn rhai meysydd yn golygu bod llai i'w wario mewn meysydd eraill. Pan fo angen gwneud penderfyniadau anodd, rydym wedi ceisio nodi'r meysydd hynny lle mae'r effeithiau cymharol yn llai na'r dewisiadau amgen ac rydym wedi ceisio cymryd camau i liniaru effeithiau hyd y gellir. O ystyried yr amgylchiadau, ni fu modd osgoi effeithiau negyddol ym mhob achos.
6. Bu'n rhaid gwneud penderfyniadau anodd am y gwasanaethau a ddarparwn a sut rydym yn eu darparu. Wrth wneud y penderfyniadau hyn rydym wedi cael ein llywio gan rai egwyddorion clir. Mae'r rhain yn cynnwys diogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen, cefnogi aelwydydd yr effeithir arnynt fwyaf o ganlyniad i'r argyfwng costau byw a lleihau'r effeithiau ar ein camau gweithredu i fynd i'r afael ag argyfyngau hinsawdd a natur i'r eithaf. Bu'n bwysig hefyd o fewn y portffolio hwn i geisio osgoi gwneud penderfyniadau sy'n creu mwy o anghydraddoldebau.
7. Gwyddom y bydd ein partneriaid yn y sector cyhoeddus ehangach yn ogystal â'n partneriaid yn y trydydd sector o dan bwysau tebyg. Byddwn yn gweithio ar y cyd â'n partneriaid i reoli'r risg o'r heriau ariannol sydd o'n blaen, a hefyd barhau i ddarparu gwasanaethau hanfodol i bobl Cymru.
8. Mae'r portffolio hwn wedi nodi **arbedion refeniw gwerth £14.081m** o'n cyllideb adnoddau ddangosol o £139.2m ar gyfer 2024-25 er mwyn cyfrannu tuag at y pwysau ehangach ar Lywodraeth Cymru. Gofynnwyd am ragor o arbedion yn y Prif Grŵp Gwariant hefyd er mwyn ymateb i'r pwysau ychwanegol.
9. Roedd y rhain yn arbedion sylweddol o'r portffolio bach hwn a bydd y penderfyniadau yn cael nifer o effeithiau ar y cyhoedd yn gyffredinol yn ogystal ag

effeithiau penodol i nifer o grwpiau o bobl. Wrth wneud y penderfyniadau hyn, bu'n flaenoriaeth i ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen lle y bo modd ond hefyd i ddiogelu'r teuluoedd a'r unigolion hynny yr effeithir arnynt fwyaf o ganlyniad i'r sefyllfa ariannol a wynebwn. Felly, rydym wedi diogelu'r Gronfa Cymorth Dewisol (o fewn Llinell Wariant yn y Gyllideb Cynhwysiant Ariannol), y Gronfa Gynghori Sengl (o fewn Llinell Wariant yn y Gyllideb Gwasanaethau Cynghori) a Llinellau Gwariant yn y Gyllideb Incwm Sylfaenol yn ogystal â rhai gweithgareddau allweddol mewn cyllidebau eraill, er enghraifft y gyllideb bwyd mewn argyfwng yn y gyllideb Cefnogi Cymunedau gan fod y rhain yn rhoi cymorth uniongyrchol i unigolion sydd fwyaf agored i heriau ariannol. Bydd y cyllidebau hollbwysig hyn yn parhau i gynorthwyo pobl o dan yr anfantis fwyaf, neu sydd wedi'u hymyleiddio a/neu sy'n agored i niwed y mae'r argyfwng costau byw wedi effeithio arnynt. Drwy'r cyllid diwygiedig bydd modd o hyd inni barhau â'n gwaith pwysig i roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith.

10. Rydym hefyd wed diogelu cyllideb Trais yn erbyn Menywod a Thrais Rhywiol (VAWDASV) oherwydd y galw o hyd yn erbyn y gyllideb hon a phwysigrwydd diogelu'r rhai sy'n wynebu VAWDASV rhag niweidiau corfforol, meddyliol ac emosiynol ynghyd ag ymrwymiad i roi'r strategaeth Glasbrint VAWDASV ar waith ar y cyd â'n partneriaid ym maes cyfiawnder troseddol a gwasanaethau arbenigol.
11. Fodd bynnag, mae'r mesurau diogelwch hyn yn golygu bod angen nodi arbedion mewn meysydd eraill o'r portffolio hwn. Nodir y newidiadau a wnaed i'r cyllidebau refeniw dangosol fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 yn y tabl isod. Mae'r naratif sy'n dilyn y tablau yn nodi'r rhesymeg dros y newidiadau rhwng y gyllideb ddangosol a'r gyllideb ddrafft. Ceir rhagor o wybodaeth yn Atodiad A sy'n rhoi esboniad o'r newidiadau ers y Gyllideb Atodol Gyntaf.

BEL ref	BEL name	Indicative 2024-25 Position	2024-25 changes	Revised 2024-25 Position	% change
1089	Basic Income	7,200	3,500	10,700	48.61%
1694	Financial Inclusion	39,002	0	39,002	0.00%
1084	Digital Inclusion	1,250	-500	750	-40.00%
1084	Digital Inclusion (Non Cash)*	149	0	149	0.00%
1086	Supporting Communities	4,164	-1,500	2,664	-36.02%
541	VAWDASV	8,005	0	8,005	0.00%
7060	Equality, Inclusion and Human Rights	12,987	-3,214	9,773	-24.75%
7062	Cohesive Communities	5,580	-870	4,710	-15.59%
7063	Equal,Poverty&Children's Evidence & Supp	1,949	-313	1,636	-16.06%
480	Children's Commissioner	1,675	-84	1,591	-5.01%
480	Children's Commissioner (Non Cash)*	52	0	52	0.00%
5334	Advice Services	11,675	0	11,675	0.00%
1695	Support for the Voluntary Sector and Vol	9,424	-970	8,454	-10.29%
1265	Fire & Rescue Services	2,533	-10	2,523	-0.39%
1697	FRS Communication System	2,275	-1,000	1,275	-43.96%
1698	Community Fire Safety	848	-457	391	-53.89%
830	Community Support Officers	22,981	-7,473	15,508	-32.52%
1267	Women's Justice & Youth Justice Blue Prints	1,092	-20	1,072	-1.83%
662	Older People Commissioner	1,701	-85	1,616	-5.00%
662	Older People Commissioner (Non Cash)*	9	0	9	0.00%
470	Public Appointments	400	-248	152	-62.00%
6400	Future Generations Commissioner Wales	1,695	-85	1,610	-5.01%
7074	International Sustainable Development	1,275	-225	1,050	-17.65%
1693	Social Partnerships	961	-161	800	-16.75%
6664	Chwarae Teg	366	-366	0	-100.00%
	TOTAL	139,248	-14,081	125,167	-10.11%
7060	Equality, Inclusion and Human Rights (Non Cash)*	0	3	3	
	SJ MEG TOTAL	139,248	-14,078	125,170	

Incwm Sylfaenol

12. Mae swm o £3.5m wedi cael ei ddyrannu fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 i ateb y pwysau sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r cynllun peilot, sef un o ymrwymadau allweddol y Rhaglen Lywodraethu.

13. Mae llwyddiant y cynllun peilot, ynghyd â chynnydd yn nifer yr unigolion sy'n gymwys yn ystod y cam peilot, wedi golygu bod mwy o bobl ifanc sy'n gadael gofal wedi cofrestru na'r hyn a ragwelwyd yn wreiddiol.

Cynhwysiant Digidol

14. Oherwydd y pwysau sylweddol ar wasanaethau cyhoeddus, rydym wedi cwtdogi ar ein gwaith ar Gynhwysiant Digidol ac mae'r **gyllideb hon wedi gostwng £0.5m**. Ers 2019 mae Prif Grwpiau Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol ac Iechyd wedi buddsoddi £9.5m mewn gwasanaethau cynhwysiant digidol drwy raglen

Cymunedau Digidol Cymru. Rydym yn parhau i gydnabod pwysigrwydd mynd i'r afael ag anghydraddoldebau digidol ac felly wedi diogelu'r gyllideb hyd y gellir. Bydd y buddsoddiad y byddwn yn parhau i'w wneud yn canolbwyntio ar gynnal rhaglen Cymunedau Digidol Cymru ond rydym hefyd yn cydnabod y bydd y gostyngiad yn y gyllideb yn effeithio ar weithgareddau, allbynnau, a chanlyniadau yn gyffredinol. Bydd y tîm hefyd yn ceisio cysylltu â sefydliadau eraill sydd â ffocws ar gynhwysiant digidol a gweithio gyda nhw, a pharhau i nodi rhwystrau i gynhwysiant digidol drwy waith ymgysylltu â rhanddeiliaid.

Cefnogi Cymunedau

15. Mae ein cyllideb Cefnogi Cymunedau yn rhoi cymorth ar gyfer nifer o'n blaenoriaethau allweddol, gan gynnwys cymorth bwyd mewn argyfwng a chymorth tanwydd. Er ein bod wedi **gostwng y gyllideb ddangosol £1.5m**, rydym wedi llwyddo i gadw £1.5m o'r cynnydd arfaethedig a oedd yn mynd i ddigwydd rhwng y blynyddoedd ariannol 2023-24 a 2024-25, sy'n golygu y bydd y gyllideb hon £1.5m yn uwch na'r gyllideb yn 2023-24.
16. Bydd y gyllideb ddiwygiedig hon yn ein galluogi i barhau i gefnogi bwyd mewn argyfwng yn ogystal â chyllid ar gyfer cymorth tanwydd brys drwy'r Sefydliad Banc Tanwydd a fydd yn ein galluogi i barhau i roi rhywfaint o gymorth brys i'r rhai nad ydynt yn gallu rhoi arian yn eu mesuryddion trydan rhagdalau y flwyddyn nesaf ac i helpu i swmpbrynu tanwyddau 'r rhai nad ydynt yn y grid nwy ac na allant fforddio talu am danwydd. Bydd y cyllid diwygiedig hefyd yn ein galluogi i barhau â'n gwaith pwysig i roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith.

Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol

17. Mae ein cyllideb Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol yn cefnogi ein buddsoddiad mewn nifer o weithgareddau er mwyn mynd i'r afael ag amrywiaeth eang o anghydraddoldebau. Fel rhan o'r Adolygiad o Wariant, roeddem wedi bwriadu cynyddu'r gyllideb hon £2.017m rhwng Cyllideb Derfynol 2023-24 a 2024-25 i £12.987m. Oherwydd yr heriau ariannol rydym wedi gwneud penderfyniadau a fydd yn arwain at ostyngiad cyffredinol o **£3.214m** yn y gyllideb hon o'i chymharu â'r gyllideb ddangosol. O ganlyniad, bydd y gyllideb hon yn gostwng £1.197m o gymharu â chyllideb 2023-24. Drwy addasu'r ffordd rydym yn cyflawni ym maes Cydraddoldebau, gallwn barhau i gyflawni yn erbyn ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu a gefnogir yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb, gan gynnwys y rhai sy'n gysylltiedig â Chynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, y Cynllun Gweithredu LHDTTC+ a gwaith y Tasglu Hawliau Pobl Anabl.
18. Byddwn yn blaenoriaethu ein cynlluniau grant, yn addasu'r ffordd rydym yn gweithredu o ran ymchwil a hyfforddiant, er enghraifft gwneud rhywfaint o ymchwil yn fewnol, a sicrhau bod ffocws rhaglenni lle y byddant yn cael yr effaith fwyaf.

19. Rydym wedi gostwng y Grant Urddas Mislif £400k yn ystod 2024-25; o £3.1m yn 2023-24 i £2.7m yn 2024-25. Mae'r gostyngiad hwn yn seiliedig ar lefelau blaenorol hawlio'r grant. O ystyried prisiau uwch oherwydd chwyddiant, byddwn yn dibynnu ar ystyried opsiynau i sicrhau cymaint o werth am arian â phosibl er mwyn cefnogi'r un niferoedd o fuddiolwyr a lleoliadau.
20. Bydd grantiau Cydraddoldebau a Chynhwysiant a darparu cyllid craidd i rai sefydliadau penodol yn parhau. Fodd bynnag, rydym yn ystyried maint y dyfarniadau sy'n ymwneud â'r prosiect a / neu gyfanswm y dyfarniadau a wneir er mwyn i'r gwariant fod o fewn y gyllideb gyffredinol.
21. Mae 3k o gyllid heb fod yn arian parod wedi cael ei ddyrannu i'r Llinell Wariant yn y Gyllideb fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 a fydd yn dod yn llinell sylfaen ar gyfer y dyfodol; dibrisiant ased anniriaethol ydyw.

Chwarae Teg

22. Mae Chwarae Teg wedi cau bellach, felly rydym wedi **dileu** cyllideb Chwarae Teg yn 2024-25. Byddwn yn gweithio gyda rhanddeiliaid i gydgyngllunio gweithgarwch newydd yn y maes hwn.

Penodiadau Cyhoeddus

23. Bydd **gostyngiad o £248k** yn erbyn cyllideb ddangosol 2024-25. Caiff y gyllideb sy'n weddill yn 2024-25 ei defnyddio i gyflwyno cynllun peilot cysgodi swydd newydd a ariennir a fydd yn cael effeithiau cadarnhaol o ran pobl Ddu, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol a phobl anabl.

Cydraddoldebau, Tlodi a Thystiolaeth a Chefnogaeth Plant

24. Roeddem wedi bwriadu cynyddu'r gyllideb hon £313m rhwng Cyllideb Derfynol 2023-24 a 2024-25 i £1.949m. Oherwydd yr angen i ymateb i'r heriau ariannol yn y sector cyhoeddus rydym wedi penderfynu na fydd y cynnydd arfaethedig hwn yn bosibl mwyach. Felly, bydd y gyllideb ddangosol yn gostwng **£313k**, ond, yn gyffredinol, ni fydd gostyngiad yn y gyllideb o'i chymharu â chyllideb 2023-24. Mae'n bwysig bod y gyllideb yn parhau ar lefel 2023-24 am fod blaenoriaethau tystiolaeth yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd yn cefnogi'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu er mwyn: Creu Uned Gwahaniaethau ar sail Hil ochr yn ochr ag Uned Data Cydraddoldeb er mwyn sicrhau sylfaen dystiolaeth gynhwysol i lywio prosesau gwneud penderfyniadau yn y llywodraeth.

25. Nod y prosiectau ymchwil allweddol a gynhelir gan yr Uned yw gwneud newidiadau sylfaenol a hirdymor i argaeledd, manylder ac ansawdd tystiolaeth ynglŷn â chyraddoldeb drwy wella meintiau samplau a newid y ffordd y caiff gwybodaeth ei chasglu i'w gwneud yn fwy cymwys i'r dirwedd polisïau cydraddoldebau yng Nghymru. Mae'r prosiectau yn anelu at wella data cydraddoldebau mewn meysydd polisi ac maent yn allweddol inni allu cefnogi a mesur effaith cynlluniau gweithredu cydraddoldeb allweddol, gan gynnwys Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, gwaith y Tasglu Hawliau Pobl Anabl, y Cynllun Gweithredu LHDTTC+, a'r Strategaeth Tlodi Plant.

Cymorth i'r Sector Gwirfoddol a Gwirfoddolwyr

26. Rydym yn gwerthfawrogi'n fawr iawn y cyfraniad y mae'r trydydd sector a gwirfoddolwyr yn ei wneud yng Nghymru drwy gefnogi unigolion yn ein cymunedau. Fel rhan o'r Adolygiad o Wariant, roeddem wedi bwriadu cynyddu'r gyllideb hon £1.8m rhwng Cyllideb Derfynol 2023-24 a 2024-25 i £9.424m. Oherwydd y cyfyngiadau sylweddol ar ein sefyllfa ariannol a'r pwysau ar y sector cyhoeddus, ni fu modd inni barhau â'r cynnydd arfaethedig hwn ar y lefel hon ac yn lle hynny mae'r cynnydd arfaethedig wedi cael ei ostwng i £830k; caiff hyn ei adlewyrchu yn ein tablau o Linellau Gwariant yn y Gyllideb fe arbediad o **£0.970m** yn erbyn y gyllideb hon.

27. Mae'r Llinell Wariant hon yn y Gyllideb yn darparu cyllid craidd ar gyfer seilwaith y trydydd sector sy'n cefnogi 40,000 a mwy o sefydliadau yn y trydydd sector, y mae 95% ohonynt yn rhai micro neu fach. Partneriaeth rhwng Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru a'r 19 o gynghorau gwirfoddol sirol ledled Cymru yw Cefnogi Trydydd Sector Cymru.

28. Mae'r trydydd sector yn chwarae rôl sylweddol mewn gweithgareddau ymyrryd yn gynnar ac atal a hebdo byddai pwysau cynyddol ar wasanaethau aciwt, a ddarperir yn bennaf gan y sector cyhoeddus.

29. Mae'r cynnydd yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb yn cael ei wario ar y ddau faes canlynol:

- Cefnogi Trydydd Sector Cymru – er mwyn ymateb i'r galw cynyddol am wasanaethau, y mae llawer ohonynt yn mynd yn gynyddol gymhleth, cynyddu'r cymorth diogelu sydd ar gael i sefydliadau, er mwyn i Cefnogi Trydydd Sector Cymru ddatblygu elfennau strategol cymorth a'i gwneud yn bosibl i Gynghorau Gwirfoddol Sirol ymdrin â phwysau costau byw.
- Sgiliau Digidol ar gyfer y Sector Gwirfoddol – er mwyn i'r bartneriaeth (CGGC, Cwmpas a Promo Cymru) barhau i roi cymorth a helpu sefydliadau yn y sector gwirfoddol i wella eu gallu i ymateb i anghenion cynyddol am wasanaethau. Mae'r gwaith hwn yn golygu datblygu adnoddau, rhoi hyfforddiant, a chefnogi arweinyddiaeth drwy sefydlu cymunedau ymarfer.

Cymunedau Cydlynus

30. Fel rhan o'r Adolygiad o Wariant, roeddem wedi bwriadu cynyddu'r gyllideb hon £870k rhwng Cyllideb Derfynol 2023-24 a 2024-25 i £5.580m. Oherwydd yr heriau ariannol ni fu modd inni fwrw ymlaen â'r cynnydd arfaethedig hwn ac felly mae'r gyllideb yn gostwng **£870k** o'i gymharu â'r gyllideb ddangosol. Fodd bynnag, mae'n bleser gennym nodi ein bod wedi llwyddo i barhau â'r gyllideb ar lefel 2023-24 er gwaethaf yr heriau a wynebwyd gennym.
31. O dan y gyllideb ddiwygiedig hon bydd modd o hyd i Weinidogion Cymru weithredu ar ymrwymadau yn y Rhaglen Lywodraethu – yn benodol cwblhau ymrwymadau Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol o dan benodau Cenedl Noddfa a Throseddau a Chyfiawnder, yn ogystal â'r ymrwymiad i weithio gyda chwmnïau technoleg i ymdrin â chasineb a chamwybodaeth ar-lein.
32. Byddwn yn adolygu cyllidebau prosiectau unigol er mwyn sicrhau bod y cyllid sydd ar gael yn cael ei gyfeirio at feysydd lle y ceir yr angen mwyaf, gan roi cynnydd oherwydd chwyddiant lle y bo modd a gwneud arbedion lle mae'r galw am wasanaethau wedi lleihau.

Gwasanaethau Tân ac Achub

33. Drwy wireddu arbedion o ailstrwythuro cyngor proffesiynol ar faterion sy'n ymwneud â tân rydym wedi llwyddo i ryddhau **£10k** o'r gyllideb hon. Mae'r gyllideb sy'n weddill yn ariannu gallu'r Gwasanaethau Tân ac Achub i ymateb i ddiwyddiadau mawr yn bennaf, gan gynnwys llifogydd a digwyddiadau cemegol, biolegol, radiologol a niwclear, ac ni fydd y gostyngiad bach hwn yn effeithio ar hyn.

System Gyfathrebu'r Gwasanaethau Tân ac Achub

34. Mae Llywodraeth y DU wedi ymrwmo i sefydlu Rhaglen Cyfathrebu Symudol y Gwasanaethau Brys i gyflawni Rhwydwaith y Gwasanaethau Brys, sef darn hollbwysig o'r seilwaith cenedlaethol allweddol. Mae Llywodraeth Cymru, fel Corff sy'n Noddi, wedi bod yn rhan annatod o'r rhaglen hon ers ei sefydlu yn 2015. Rydym yn dal yn gwbl ymrwymedig i'r dechnoleg hon a byddwn yn gweithio gyda'n partneriaid i sicrhau canlyniad llwyddiannus. Ers 2015, rydym wedi cyfrannu'n ariannol i ddatblygu Rhwydwaith y Gwasanaethau Brys drwy ein cyllidebau ar gyfer Gwasanaethau Tân ac Achub. Mae'r cyfraniadau hyn wedi cael eu talu i'r Swyddfa Gartref i ddatblygu'r rhaglen h.y., creu meddalwedd / caledwedd a chynllunio ar gyfer mastiau trawsyrru ychwanegol.
35. Mae'r rhaglen yn mynd drwy broses o ailgaffael elfennau allweddol ar hyn o bryd a bu oedi o ran hynt y rhaglen, sydd wedi arwain at danwario yn erbyn y gyllideb hon yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Felly, rydym wedi gostwng y gyllideb hon **£1m** yn 2024-25 yn seiliedig ar y rhagolwg presennol ar gyfer y rhaglen i Gymru.

Mae system gyfathrebu Airwave / Firelink bresennol y Gwasanaethau Brys yn dal i fod yn weithredol felly ni fydd unrhyw effaith o ganlyniad i'r arbedion a nodwyd yn y llinell wariant ac rydym yn dal yn ymrwymedig i weithio mewn partneriaeth ag eraill i gyflwyno'r datrysiad cyfathrebu newydd.

Diogelwch Tân Cymunedol

36. Oherwydd y pwysau ar ein hadnoddau rydym wedi penderfynu gostwng y gyllideb hon **£457k** yn 2024-25 o'i chymharu â'r gyllideb ddangosol. Mae hyn wedi arwain at roi'r gorau i'r rhaglen lleihau tanau bwriadol (£387k) yn ogystal ag arbedion eraill, llai o faint. Mae dyletswydd statudol ar Awdurdodau Tân ac Achub i hyrwyddo diogelwch tân a mesurau atal tân ac fel y cyfryw, ni ragwelwn unrhyw effaith ar gyflawni'r gwaith hwn.

Swyddogion Cymorth Cymunedol

37. Oherwydd y pwysau sylweddol ar y sector cyhoeddus, bu'n rhaid inni wneud y penderfyniad anodd i ostwng ein cyllideb ar gyfer Swyddogion Cymorth Cymunedol **£7.473m** o gymharu â'r gyllideb ddangosol ar gyfer 2024-25 er mwyn ymateb i'r heriau digynsail hyn.

38. Bydd hyn yn effeithio ar ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i barhau â'r cyllid ar gyfer 500 o Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu ac ymrwymiad mwy diweddar i ddarparu ar gyfer 100 ychwanegol. Byddwn yn parhau i fuddsoddi £15.5m ar gyfer Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu a ariennir gan Lywodraeth Cymru. Rydym yn gweithio gyda phartneriaid plismona yng Nghymru i ddeall goblygiadau'r gyllideb ddiwygiedig hon a byddwn yn gweithio'n agos gyda nhw i leihau'r effeithiau negyddol i'r eithaf.

39. Rydym yn gwerthfawrogi'r cyfraniad a wneir gan Swyddogion Cymorth Cymunedol yng Nghymru a bydd y cyllid parhaus yn parhau i gefnogi Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu na fyddent yn eu swyddi fel arall. Mae'n werth nodi hyn, o ystyried bod plismona wedi'i gadw yn ôl i Lywodraeth y DU.

Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuenctid

40. Mae'r **arbediad o £20k** yn erbyn cyllideb ddangosol y Llinell Wariant hon yn y Gyllideb yn ymwneud â chyllid nad yw wedi'i neilltuo eto. O dan y gyllideb ddiwygiedig hon, byddwn yn parhau i gyflawni ein blaenoriaethau allweddol, gan gynnwys y Rhaglen Fraenaru i Fenywod, y fenter Ymweld â Mam a rhaglenni Glasbrint ar gyfer Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuenctid.

Partneriaethau Cymdeithasol

41. Bu rhoi statws statudol i bartneriaethau cymdeithasol yn rhan o ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu a'r Cytundeb Cydweithio a gyflawnwyd drwy basio'r Ddeddf Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru). Mae'r gyllideb wedi gostwng **£161k** o'i chymharu â'n cyllideb ddangosol ar gyfer 2024-25, ond ni fydd hyn yn effeithio ar weithredu'r Ddeddf. Gellir gwneud yr arbedion o gyllidebau heb eu dyrannu ar hyn o bryd ac felly byddant yn cael effaith fach iawn ar yr hyn a gaiff ei gyflawni erbyn mis Mawrth 2025.

Datblygu Cynaliadwy Rhyngwladol

42. Bydd y cynnig i ostwng y gyllideb ddangosol **£225k** yn y Llinell Wariant hon yn y Gyllideb yn effeithio ar ein buddsoddiad yng Nghynllun Grantiau Bach Cymru ac Affrica a'r cynllun Cyfleoedd Dysgu Rhyngwladol. Bydd hyn yn arwain at atal y cynllun Cyfleoedd Dysgu Rhyngwladol dros dro yn y flwyddyn ariannol 2024-25. Er y bu hon yn rhaglen effeithiol sydd wedi cynnig manteision amlwg i Gymru ac Affrica, bydd atal y rhaglen dros dro yn rhoi cyfle i fyfyrion ynglŷn â sut y gellid ei hymgorffori'n well yng ngweithgarwch Cymru ac Affrica, gan ychwanegu gwerth at yr hyn sydd eisoes yn cael ei ddarparu o dan brosiectau. Byddwn hefyd yn gwneud gostyngiad o 40% yng Nghynllun Grantiau Bach Cymru ac Affrica ar gyfer y flwyddyn ariannol 2024-25. Bydd hyn yn siomedig i'r sector, ond bydd £150k ar gael o hyd yn 2024-25 i sefydliadau yng Nghymru wneud cais am gyllid grant i gyflawni prosiectau sy'n fuddiol i'r ddwy ochr yn Affrica Islaw'r Sahara.

Cyllidebau'r Comisiynwyr

43. Rydym yn gwerthfawrogi gwaith ein comisiynwyr a'r cyfraniadau a wneir ganddynt yn fawr iawn. Oherwydd yr heriau ariannol sylweddol a wynebwn, rydym wedi gostwng cyllidebau'r comisiynwyr 5% yn 2024-25 o'u cymharu â'u cyllidebau dangosol. Bydd hyn yn arwain at ostyngiad o £84k ar gyfer y Comisiynydd Plant a gostyngiad o £85k ar gyfer y Comisiynydd Pobl Hŷn a Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol.
44. Bydd yn rhaid i bob un o'r comisiynwyr ystyried sut i reoli'r gostyngiadau hyn yn eu cyllidebau a hefyd gyflawni eu blaenoriaethau ar yr un pryd a byddwn yn gweithio gyda nhw i gynnig ein cymorth i wneud hynny. Mae'r arbediad hwn wedi cael ei wneud yn unol â phenderfyniad Gweinidog y Gymraeg ac Addysg i ostwng cyllideb Comisiynydd y Gymraeg 5% yn ogystal â phenderfyniadau eraill yn Llywodraeth Cymru i ostwng cyllidebau cyrff hyd braich mewn nifer o bortffolios.
45. Byddwn yn gweithio gyda'r Comisiynwyr i helpu i leihau costau swyddfa gefn ac ystyried lleihau costau gwasanaethau a rennir ymhellach.
46. Mae pob Comisiynydd wedi cyflwyno amcangyfrif statudol ar gyfer 2024 i 2025 fel sy'n ofynnol o dan y Deddfau priodol erbyn diwedd mis Hydref cyn y flwyddyn ariannol nesaf. Roedd yr amcangyfrifon hyn fel a ganlyn:

Comisiynydd	cyllideb ddangosol 2024 i 2025 (Chwefror 2023)	Amcangyfrif y Comisiynydd	Cyllideb ddrafft 2024 i 2025 (Rhagfyr 2023)
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol	£1,695,000	£1,910,600	£1,610,000
Y Comisiynydd Pobl Hŷn	£1,675,000	£1,748,000	£1,616,000
Y Comisiynydd Plant	£1,675,000	£1,764,433	£1,591,000

Trosolwg o'r newidiadau i gyllidebau cyfalaf rhwng cyllideb ddangosol 2024-25 a Chyllideb Ddrafft 2024-25

47. Nid oes unrhyw newidiadau i gwantwm y cyfalaf sydd ar gael ym Mhrif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol yn 2024-25. Fodd bynnag, ni all yr holl gyfalaf a ddyrannwyd yng nghyllideb ddangosol 2024-25 gael ei ddefnyddio yn 2024-25 erbyn hyn.
48. Roedd gan **Linell Wariant yn y Gyllideb y Banc Cymunedol** gyllideb o £1.75m yn 2024-25. Tynnodd Cymdeithas Adeiladu Monmouthshire allan o'r cynllun i ddatblygu Banc Cymunedol yn gynharach eleni. O ganlyniad, ni ddefnyddiwyd unrhyw gyfalaf yn 2023-24 at y diben hwn. Rydym ar ddeall gan arweinwyr polisi nad oes unrhyw gynnig ar gyfer banc cymunedol yn yr arfaeth ac felly mae'n annhebygol iawn y caiff unrhyw ran o'r cyfalaf hwn ei ddefnyddio yn 2024-25. Y gwir amdani yw y byddai unrhyw gynnig a gyflwynir yn cymryd tua 12 mis i'w ddatblygu a'i asesu o safbwynt cyfreithiol ac ariannol.
49. Byddwn yn parhau â'n hymdrechion i nodi partner i fwrw ymlaen â'r polisi hwn ac rydym wedi cadw swm bach o gyfalaf yn y gyllideb hon pe bai partner yn cael ei nodi yn ystod y flwyddyn ariannol. Fodd bynnag, mae'r cyfalaf sy'n weddill yn y gyllideb hon wedi cael ei haildyrannu yn 2024-25 i gefnogi cymaint o'n blaenoriaethau a'n rhanddeiliaid â phosibl drwy'r flwyddyn ariannol nesaf.
50. Gwnaed dyraniad o **£600k** fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 i Linell Wariant yn y Gyllideb **Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol** a bydd hyn yn helpu i ariannu'r llif presennol o brosiectau sy'n fwy na'r gyllideb a oedd ar gael ynghynt.
51. Rydym wedi dyrannu **£200k** i Linell Wariant yn y Gyllideb **Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuentid** i weithredu ar gynnig i wella cyfleusterau mewn cartref diogel i blant. Bydd hyn yn cynnig mwy o amrywiaeth o weithgareddau i bobl ifanc, gan eu helpu i sicrhau canlyniadau cadarnhaol, megis mwy o hunanwerth, ymgysylltu a rhyngweithio cymdeithasol a gwell iechyd a llesiant.

52. Rydym wedi gwneud dyraniadau cyfalaf bach i'r **Comisiynydd Pobl Hŷn (£100k)** a'r **Comisiynydd Plant (£20k)** i fodloni eu gofynion cyfalaf yn 2024-25.
53. Dyrannwyd **£250k** i Linell Wariant yn y Gyllideb **Gwasanaethau Tân ac Achub** fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 i brynu cyfarpar newydd a ddefnyddir wrth ddefnyddio offer pwmpio cyfeintiau mawr mewn llifogydd mawr fel rhan o adnoddau cydnerthedd cenedlaethol. Mae'r cyfarpar newydd yn fwy ecogyfeillgar ac yn cynnig gwerth am arian o ran ei gostau rhedeg.
54. Dyrannwyd **£100k** arall i Linell Wariant yn y Gyllideb **Diogelwch Tân Cymunedol**. Caiff y cyllid hwn ei ddefnyddio i dalu am gostau cynyddol cyfarpar diogelwch tân yn y cartref.
55. Gwnaed dyraniad o **£300k** i'r Partneriaethau Bwyd Lleol drwy **Linell Wariant yn y Gyllideb Cefnogi Cymunedau** i gynyddu eu hadnoddau. Caiff y cyllid ei ddefnyddio i gefnogi'r broses o gydlynu gweithgarwch bwyd lleol gyda'r nod o ddatblygu cadernid bwyd lleol. Bydd y cyllid yn cefnogi Partneriaethau Bwyd Lleol i ddatblygu a chryfhau eu cysylltiadau â defnyddwyr a darparwyr lleol, drwy ddatblygu a chyflawni prosiectau lleol, gan gynnwys cynhyrchwyr megis ffermwyr a thyfwyr, busnesau lleol a marchnadoedd lleol. Bydd y cyllid yn cefnogi uchelgeisiau a chamau gweithredu ehangach Llywodraeth Cymru i gefnogi cymorth bwyd mewn argyfwng a mynd i'r afael â thlodi bwyd.
56. Dyrannwyd **£50k** i Linell Wariant yn y Gyllideb **Cynhwysiant Digidol** ar gyfer cynllun peilot y Safon Ofynnol ar gyfer Bywyd Digidol er mwyn rhoi cymorth ar gyfer sgiliau digidol.
57. Dyrannwyd **£80k** i Linell Wariant yn y Gyllideb **Cynhwysiant Ariannol** i helpu undebau credyd i ddiweddarau eu llwyfan bancio yn ystod 2024-25. Bydd hyn yn darparu mwy o nodweddion a seiberddiogelwch a chymorth ar gyfer llwyfan a rennir ymhlith undebau credyd yng Nghymru.
58. Nodir y newidiadau a wnaed yn erbyn cyllidebau dangosol Cyfalaf 2024-25 yn y tabl isod:

BEL ref	BEL name	Indicative 2024-25 Position	2024-25 changes	Revised 2024-25 Position
1086	Supporting Communities	1,000	300	1,300
541	VAWDASV	2,200		2,200
1008	Gypsy Traveller Sites	3,440		3,440
1372	Community Facilities Programme	6,500	600	7,100
1265	Fire & Rescue Services	1,000	250	1,250
1697	FRS Communication System	210		210
1698	Community Fire Safety	900	100	1,000
1267	Women's Justice & Youth Justice Blueprints	0	200	200
662	Older People Commissioner	0	100	100
1694	Financial Inclusion	0	80	80
1084	Digital inclusion	0	50	50
480	Children's Commissioner	0	20	20
1088	Community Bank	1,750	-1,700	50
	TOTAL - General Capital	17,000	0	17,000
1694	Financial Inclusion (FT Repayments)	-42		-42
	TOTAL	16,958	0	16,958

Asesiadau Effaith Integredig Strategol

59. Mae'r Llywodraeth hon yn gwbl ymrwymedig i fodloni'r gofynion deddfwriaethol ar gyfer yr holl asesiadau effaith, gan gynnwys lle mae'r rhain yn ymwneud ag asesu ein penderfyniadau ariannol.
60. Mae'r Asesiad Effaith Integredig Strategol a gyhoeddwyd fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2024-25 yn rhoi ystyriaeth briodol i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.
61. Rydym yn dadlau o hyd mai'r dull integredig sy'n sail i'r Asesiad Effaith Integredig Strategol sy'n ein galluogi i ddeall effeithiau croestoriadol ac anfwriadol penderfyniadau gwario yn well a sicrhau bod y cyllid sydd ar gael yn cael yr effaith fwyaf bosibl, gan leihau'r effaith anghymesur ar unrhyw grŵp neu faes penodol. Mae risg y bydd ystyried maes effaith ar ei ben ei hun yn arwain at ganlyniadau anfwriadol megis yr effaith negyddol mewn un maes yn cael ei sbarduno gan effaith gadarnhaol mewn maes arall.
62. Mae Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn nodi effeithiau ein penderfyniadau gwario, yn yr Asesiad Effaith Integredig Strategol yn Atodiad A, fel rhan o'r prif naratif ym mhenodau pedwar, gan gynnwys penderfyniadau gwario sy'n effeithio'n uniongyrchol ar blant a phobl ifanc.

63. Byddwn yn parhau i ymgysylltu â'n Grŵp Cyngori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb, sy'n ystyried sut y gall Llywodraeth Cymru adlewyrchu hawliau plant yn well wrth wella prosesau cyllidebol a threth.
64. Rydym wedi bod yn gweithio gyda Plant yng Nghymru, Bwrdd Prosiect Cymru Ifanc a swyddogion o bob rhan o Lywodraeth Cymru, er mwyn cyd-awduro fersiwn o Gynllun Gwella'r Gyllideb i bobl ifanc, a gaiff ei chyhoeddi ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft 2024-25. Mae fersiwn wedi'i hanimeiddio hefyd wedi cael ei datblygu i ymgysylltu â phobl ifanc a'u helpu i ddeall sut mae Llywodraeth Cymru yn gweithio a'r hyn y mae Trysorlys Cymru yn ei wneud. Bwriedir lansio'r animeiddiad ym mis Ionawr 2024.
65. Diben yr Asesiad Effaith Integredig Strategol yw nodi tueddiadau allweddol ac effeithiau strategol a chronnol ar lefel portffolio, mewn nifer o feysydd, gan gynnwys rhoi ystyriaeth briodol i'r gofynion statudol.
66. Mae hyn yn sicrhau bod penderfyniadau strategol am y Gyllideb yn lleihau'r effaith anghymesur ar unrhyw grŵp neu faes penodol; yn helpu i nodi cyfleoedd i sicrhau'r effeithiau mwyaf cadarnhaol a lleihau anghydraddoldebau yn ein cymdeithas.
67. Rydym wedi ymgymryd ag amrywiaeth o weithgarwch ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol drwy gydol ein paratodau. Mae'r rhain yn cynnwys cadw mewn cysylltiad â'n partneriaid cyflawni gan gynnwys CLILC, drwy ein His-grŵp Cyllid. Rydym wedi parhau i ymgysylltu â CGGC a'n partneriaid cymdeithasol er mwyn deall y pwysau ar y trydydd sector, sy'n bartneriaid allweddol o ran cyflawni'r polisiau sy'n hollbwysig i Gymru. Fel rhan o baratodau'r Gyllideb, gwnaethom hefyd gyfarfod â Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, y Comisiynydd Pobl Hŷn, y Comisiynydd Plant, a dirprwy Gomisiynydd y Gymraeg.

Unedau Data Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd

68. Dyrannwyd £1,636k o gyllid ar gyfer 2023-24 i'r Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hol ac Anabledd. Ar 11 Rhagfyr 2023, roedd £786k o'r gyllideb wedi cael ei wario. Dyrannwyd y swm hwn fel a ganlyn:

<u>Cyllideb 2023-24 yr Unedau Tystiolaeth</u>	
<u>Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd</u>	£k
Cyfanswm y Gyllideb	1,636
Staff	1,411
Gweithredol	44
Ymchwil	181

69. Mae'r holl gostau wedi cael eu dyrannu'n llawn ar gyfer 2023-24 am fod yr holl staff yn eu lle a bod ymchwil wedi cael ei chomisiynu. Mae'r costau ymchwil yn

ymwneud â'r prosiectau canlynol a fydd hefyd yn ymestyn i gyllideb ymchwil 2024-25:

- Ymchwil i ddulliau o hyrwyddo Arolwg Cenedlaethol Cymru i ystyried opsiynau i roi tystiolaeth fanwl ar gyfer penderfyniadau polisi yn ôl nodweddion cydraddoldeb;
- Profion gwybyddol ar gyfer cwestiynau ynglŷn â rhyw a rhywedd yng Nghymru yn unol â pholisi Llywodraeth Cymru;
- Asesu sut y gellir gwerthuso'r Cynllun Gweithredu LHDTTC+;
- Ymchwil i'r ffordd y gellir mesur y model cymdeithasol o anabledd

70. Mae'r cyllid y disgwylir iddo gael ei ddyrannu ar gyfer 2024-25 fel a ganlyn

Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd Cyllideb DDANGOSOL 2024-25	£k
Cyfanswm y Gyllideb	1,636
Staff	1,400
Gweithredol	20
Ymchwil	216

71. Comisiynwyd yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd gan Drysorlys Cymru i baratoi crynodeb macro o'r dystiolaeth ar gydraddoldeb i nodi ar bwy y byddai toriadau cyllidebol yn cael yr effaith fwyaf er mwyn llywio penderfyniadau'r Cabinet. Roedd hyn yn golygu canfod lle roedd gan bobl a oedd y perthyn i grwpiau cydraddoldeb/y rhai â nodweddion gwarchodedig nodweddion croestoriadol lluosog a oedd yn golygu y byddent yn fwy agored i effeithiau negyddol o ganlyniad i doriadau i wasanaethau penodol o'u cymharu â phobl heb nodweddion cydraddoldeb croestoriadol lluosog. Dangosir y dystiolaeth hon yng Nghyd-destun Strategol yr Asesiad Effaith Integredig Strategol o Gyllideb Ddrafft 2024-25.

72. Mae ein hadroddiad data o'r Cyfrifiad ar ethnigrwydd ac is-adroddiad ethnigrwydd adroddiad Llesiant Cymru wedi rhoi gwybodaeth ychwanegol i feysydd polisi asesu penderfyniadau o safbwynt cydraddoldeb. Mae pob un o'n prosiectau ymchwil yn anelu at wneud newidiadau sylfaenol a hirdymor i argaeledd, manylder a hygyrchedd gwybodaeth am gydraddoldebau a fydd yn cynyddu'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer penderfyniadau polisi yn y dyfodol ym mhob rhan o Lywodraeth Cymru a'r sector cyhoeddus.

Chwyddiant a chostau byw

73. Rydym wedi ail-lunio'r dyraniadau o wariant dangosol yn ein cyllideb i roi cyllid ychwanegol i'r gwasanaethau sydd bwysicaf i bobl a chymunedau ledled Cymru a'u diogelu, sef y GIG a setliad llywodraeth leol craidd, sy'n ariannu ysgolion,

gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol a gwasanaethau pob dydd eraill. Rydym wedi gwneud hynny yn unol â'n hegwyddorion i wneud y canlynol:

- Diogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen craidd hyd y gellir.
- Sicrhau'r budd mwyaf i aelwydydd yr effeithir arnynt fwyaf.
- Blaenoriaethu swyddi, lle y bo modd.
- Gweithio mewn partneriaeth â chyrff eraill yn y sector cyhoeddus i wynebu'r storm ariannol hon gyda'n gilydd.
- Newid ffocws cyllid i ffwrdd oddi wrth feysydd nas datganolwyd, y dylai Llywodraeth y DU eu cyllido.

74. Yn y cyd-destun hwn, mae cefnogi aelwydydd sy'n wynebu pwysau costau byw yn dal yn flaenoriaeth gan Lywodraeth Cymru.

75. Er enghraifft, rydym yn gweithredu i ddiogelu setliad craidd llywodraeth leol drwy barhau â'r cynnydd arfaethedig o 3.1% rhwng 2023-24 a 2024-25. Mae awdurdodau lleol yn darparu amrywiaeth eang o wasanaethau cyhoeddus, yn aml i'r bobl fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas a phobl sydd o dan anfantais economaidd. Drwy gymryd y cam hwn rydym yn anelu at ddiogelu, hyd y gellir, gyllid craidd i ysgolion, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol, casglu gwastraff a gwasanaethau hamdden lleol.

76. Fel enghraifft arall o fewn Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol rydym wedi dyrannu £38.5m ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol i roi cymorth brys i'r rhai sydd ei angen fwyaf. Rydym hefyd wedi diogelu gweithgareddau allweddol mewn cyllidebau eraill, gan gynnwys cymorth bwyd mewn argyfwng a rhywfaint o gyllid ar gyfer cymorth tanwydd brys drwy'r Sefydliad Banc Tanwydd yng nghyllideb Cefnogi Cymunedau. Bydd hyn yn ein galluogi i barhau i roi rhywfaint o gymorth brys i'r rhai nad ydynt yn gallu rhoi arian yn eu mesuryddion trydan rhagdal y flwyddyn nesaf ac i helpu i swmpbrynu tanwyddau i'r rhai nad ydynt ar y grid nwy ac na allant fforddio talu am danwydd. Byddwn hefyd yn parhau â'n gwaith pwysig i roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith.

77. Gwnaeth Grŵp Arbenigol Cymru ar yr Argyfwng Costau Byw 29 o argymhellion gwahanol i gyd yn ei adroddiad. Nodwyd y rhain o dan argymhellion ar gyfer y byrdymor (mis Medi 23 i fis Mawrth 24), y tymor canolig (mis Ebrill 24 i fis Ebrill 26) a'r hirdymor (mis Mai 2026 ymlaen).

78. Cyhoeddodd y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Prif Chwip adroddiad y Grŵp Arbenigol a'i argymhellion ym mis Medi 2023 yn dilyn Datganiad Llafur yn y Senedd. Ar y pryd, nododd y Gweinidog fod llawer o argymhellion yn yr adroddiad y mae Llywodraeth Cymru eisoes yn gweithredu arnynt neu y bydd yn gallu bwrw ymlaen â nhw yn gyflym. Mae hyn yn cynnwys camau gweithredu sy'n ymwneud â'r argymhellion byrdymor ynglŷn â helpu pobl i wneud y gorau o'u hincwm, lleihau cost y diwrnod ysgol ac effeithlonrwydd ynni a fforddiadwyedd.

79. Ar gyfer y gyllideb ddrafft hon, y prif argymhellion perthnasol gan y Grŵp Arbenigol oedd yr argymhellion hynny ar gyfer y tymor canolig (mis Ebrill 24 i fis Ebrill 26). Ceir nifer o argymhellion sy'n ymwneud â'r ffordd rydym yn hyrwyddo, yn cysoni ac yn gwerthuso gweithgarwch a fydd yn parhau i ddylanwadu ar y ffordd rydym yn darparu ein rhaglenni o dan gyllideb 2024-25. Mae rhai argymhellion, er enghraifft y gwaith ar Siarter Budd-daliadau Cymru a'r Strategaeth Tlodi Plant ar ei newydd wedd, y gallwn fwrw ymlaen â nhw, ac a fydd yn helpu i lywio'r ffordd rydym yn cysoni ein rhaglenni ym mhob rhan o'r llywodraeth a manteisio i'r eithaf ar ein camau gwrth-dlodi unigol.
80. Fodd bynnag, mae nifer o argymhellion na fu modd inni weithredu arnynt yn y ffordd y byddem yn dymuno ei wneud oherwydd y pwysau cyllidebol presennol, a dim ond os bydd cyllid ychwanegol sylweddol ar gael y cânt eu gwireddu. Fodd bynnag, byddwn yn ystyried y cyfleoedd hyn os bydd y sefyllfa gyllido yn newid.
81. Mae'r Prif Weinidog wedi ymrwymo i gyhoeddi ymateb i adroddiad ac argymhellion y Grŵp Arbenigol.
82. Mae adroddiadau rheoli perfformiad y Gronfa Gynghori Sengl yn dangos bod y galw am wasanaethau cynghori ar ddyled a gwneud y gorau o incwm ar ei lefel uchaf erioed, a rhagwelir y bydd y galw yn parhau i gynyddu yn y flwyddyn ariannol nesaf. Mae'r penderfyniad i ddiogelu cyllideb y Gronfa Gynghori Sengl yn 2024-25 yn golygu y bydd pobl o grwpiau o dan anfantais neu wedi'u hymyleiddio yn parhau i gael mynediad at y cyngor a'r cymorth sydd eu hangen arnynt i wneud y gorau o'u hincwm a rheoli eu dyledion.
83. Mae'r ffigurau diweddaraf ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol ar gyfer 2023-24 yn dangos bod gwariant yn hynod agos i'r uchafswm cyllideb sydd ar gael ar gyfer y flwyddyn, gyda phryderon y bydd y galw yn cynyddu yn ystod y gaeaf. Rhagwelir y byddai'r lefel hon o alw yn parhau yn 2024-25 o ystyried y pwysau costau byw parhaus a diffyg cynlluniau cymorth amgen. Ar y sail hon, mae'r dyraniad cyllidebol ar gyfer Cynhwysiant Ariannol wedi cael ei ddiogelu'n llawn – er mwyn cydnabod bod y gronfa yn cynorthwyo'r rhai sydd o dan yr anfantais fwyaf neu sydd wedi'u hymyleiddio fwyaf a/neu sy'n fwyaf agored i niwed.
84. Cytunodd y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol i wneud newidiadau i'r elfen Taliad Cymorth i Unigolion o'r Gronfa Cymorth Dewisol yn ddiweddar er mwyn lliniaru'r pwysau ar y gyllideb a sicrhau ein bod yn rhoi cymaint o gymorth â phosibl i gynifer o bobl â phosibl o fewn y gyllideb sydd ar gael.
85. O ran gwneud penderfyniadau i ailflaenoriaethu cyllid i ddiogelu aelwydydd sy'n agored i niwed. Ym Mhrif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol rydym wedi cymryd camau i roi cynnydd o £3.5m yng nghyllid ein Cynllun Peilot Incwm Sylfaenol er mwyn sicrhau ein bod yn parhau i roi'r taliad incwm sylfaenol heb leihau'r swm sy'n cael ei dalu nac am faint y caiff ei dalu. Bydd yn hyn yn parhau i

roi cymorth i fwy na 600 o bobl ifanc sy'n gadael gofal sydd wedi ymuno yn y cynllun peilot.

86. Rydym hefyd wedi diogelu gweithgareddau allweddol mewn cyllidebau eraill, gan gynnwys cymorth bwyd mewn argyfwng a rhywfaint o gyllid ar gyfer cymorth tanwydd brys drwy'r Sefydliad Banc Tanwydd yng nghyllideb Cefnogi Cymunedau. Bydd hyn yn ein galluogi i barhau i roi rhywfaint o gymorth brys i'r rhai nad ydynt yn gallu rhoi arian yn eu mesuryddion trydan rhagdal y flwyddyn nesaf ac i helpu i swmpbrynu tanwyddau i'r rhai nad ydynt ar y grid nwy ac na allant fforddio talu am danwydd. Byddwn hefyd yn parhau â'n gwaith pwysig i roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith.
87. Ym mhortffolio Cyfiawnder Cymdeithasol, rydym yn diogelu meysydd allweddol o gymorth ac yn parhau â'r cymorth mewn argyfwng i bobl yr effeithir arnynt fwyaf gan yr argyfwng costau byw sy'n mynd rhagddo. Fodd bynnag, er mwyn cyflawni hyn bu'n rhaid inni newid ffocws oddi wrth weithgareddau lle mae Llywodraeth Cymru wedi camu i mewn i ariannu meysydd polisi nas datganolwyd i wneud iawn am ddiffygion Llywodraeth y DU.
88. Yng nghyllidebau ehangach Llywodraeth Cymru, er mwyn sicrhau nad oes neb yn cael ei anghofio rydym hefyd wedi diogelu cynnydd yn y gyllideb ar gyfer Atal Digartrefedd. Mae'r cynnydd o £2m yn cael ei ostwng o'r cynnydd blaenorol o £5m yn y dyraniadau dangosol, sy'n adlewyrchu'r cylch pennu cyllideb heriol iawn y flwyddyn hon.
89. Comisiynwyd yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd gan Drysorlys Cymru i baratoi crynodeb macro o'r dystiolaeth ar gydraddoldeb i nodi ar bwy y byddai toriadau cyllidebol yn cael yr effaith fwyaf er mwyn llywio penderfyniadau'r Cabinet.
90. Roedd hyn yn golygu canfod lle roedd gan bobl a oedd y perthyn i grwpiau cydraddoldeb/y rhai â nodweddion gwarchodedig nodweddion croestoriadol lluosog a oedd yn golygu y byddent yn fwy agored i effeithiau negyddol o ganlyniad i doriadau i wasanaethau penodol o'u cymharu â phobl heb nodweddion cydraddoldeb croestoriadol lluosog. Dangosir y dystiolaeth hon yng Nghyd-destun Strategol yr Aseiad Effaith Integredig Strategol o Gyllideb Ddrafft 2024-25.
91. Mae ein hadroddiad data o'r Cyfrifiad ar ethnigrwydd ac is-adroddiad ethnigrwydd adroddiad Llesiant Cymru wedi rhoi gwybodaeth ychwanegol i feysydd polisi asesu penderfyniadau o safbwynt cydraddoldeb. Mae pob un o'n prosiectau ymchwil yn anelu at wneud newidiadau sylfaenol a hirdymor i argaeledd, manylder a hygyrchedd gwybodaeth am gydraddoldebau a fydd yn cynyddu'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer penderfyniadau polisi yn y dyfodol ym mhob rhan o Lywodraeth Cymru a'r sector cyhoeddus.

92. Mae gofal plant yn rhan o bortffolio'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol a chaiff buddsoddiad ei ariannu drwy Brif Grŵp Gwariant Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol.
93. Mae gofal plant yn un o flaenoriaethau allweddol Llywodraeth Cymru ac rydym yn buddsoddi'n fawr i sicrhau y gall teuluoedd gael fanteisio ar y gofal plant a'r cyfleoedd chwarae sydd eu hangen arnynt. Drwy Gynnig Gofal Plant Cymru a'r rhaglen Dechrau'n Deg rydym eisoes wedi buddsoddi mwy na £90m y flwyddyn mewn gofal plant yng Nghymru ac rydym yn parhau i fod yn ymrwymedig i ehangu darpariaeth y blynyddoedd cynnar i holl blant dwy flwydd oed yng Nghymru.
94. Yn 2024-25, mae **£82.378m** wedi cael ei ddyrannu i linell yn y gyllideb Cymorth ar gyfer Gofal Plant a Chwarae (BEL0310). Mae'r llinell hon yn y gyllideb yn cwmpasu amrywiaeth eang o weithgareddau i helpu plant a theuluoedd i fanteisio ar ofal plant a chyfleoedd chwarae, yn ogystal â gweithgareddau sy'n cefnogi datblygiad plant yn fwy cyffredinol, ac yn cefnogi'r staff a'r lleoliadau sy'n eu cefnogi.
95. Rhaglen seiliedig ar alw yw Cynnig Gofal Plant Cymru (y Cynnig) sy'n darparu 30 awr o addysg gynnar a gofal plant a ariennir gan y llywodraeth am hyd at 48 wythnos y flwyddyn i rieni cymwys mewn addysg/hyfforddiant a rhieni plant tair a phedair oed sy'n gweithio. Mae cyllideb o £76.2m wedi cael ei ddyrannu ar gyfer y Cynnig sy'n cynnwys: taliadau i ddarparwyr gofal plant; cyllid i gefnogi'r Grant Cymorth Ychwanegol i helpu plant cymwys ag anghenion ychwanegol i gael yr elfen o'r Cynnig sy'n ymwneud â gofal plant; parhau i greu'r llwyfan digidol i helpu rhieni i gael gafael ar y cyllid hwn yn ddi-dor; a gweithgarwch cyfathrebu er mwyn sicrhau bod teuluoedd yn ymwybodol o'r cyllid y gallant ei hawlio.
96. Fel rhan o'n Cytundeb Cydweithio â Phlaid Cymru, rydym wedi ymrwymo i ehangu darpariaeth blynyddoedd cynnar i holl blant dwy flwydd oed yng Nghymru drwy ein rhaglen Dechrau'n Deg. Dechreuodd y cam presennol o'r rhaglen ehangu ym mis Ebrill 2023 ac mae'n canolbwyntio'n benodol ar ehangu gofal plant Dechrau'n Deg i fwy o blant dwy flwydd oed.
97. Yn 2024-25, byddwn yn buddsoddi £24.3m i helpu mwy na 5,200 o blant ychwanegol i gael gofal plant o ansawdd uchel o dan Dechrau'n Deg er mwyn cefnogi effeithiau cadarnhaol hirdymor ar fywydau'r plant hynny a'u teuluoedd ledled Cymru sy'n wynebu'r heriau mwyaf. Drwy ganolbwyntio ein hadnoddau ar ein cymunedau sydd o dan yr anfantais fwyaf yn y lle cyntaf mae hyn yn sicrhau bod cymorth yn cyrraedd teuluoedd yn yr angen mwyaf ar y cyfle cynharaf oll.
98. Mae cyllideb graidd Dechrau'n Deg yn rhan o'r Grant Plant a Chymunedau. Mae'r Grant Plant a Chymunedau yn ymdrin ag anghenion y plant, y bobl ifanc a'r oedolion sydd o dan yr anfantais fwyaf a/neu sydd fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas drwy nifer o ddulliau ymyrryd yn gynnar, atal a chefnogi. Nod y rhaglenni o fewn y grant hwn yw lliniaru neu ddileu anfantais i bobl o dan anfantais a/neu sy'n agored i niwed er mwyn eu galluogi i gael yr un cyfleoedd mewn bywyd ag eraill a chyfrannu tuag at Gymru sy'n fwy cyfartal. Y gyllideb ar

gyfer y Grant Plant a Chymunedau yn 2024-25 yw £174.583m. O'r swm hwn, mae £142.028m ar gyfer Cyllid Hyblyg sy'n cwmpasu wyth rhaglen, gan gynnwys rhaglen graidd Dechrau'n Deg.

99. Mae'r Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol hefyd yn ariannu nifer mawr o raglenni eraill sy'n cefnogi'r sector a'r gweithlu gofal plant a gwaith chwarae yn fwy cyffredinol, yn ogystal â rhaglenni sy'n cefnogi datblygiad plant, er enghraifft, y rhaglen Hyfforddiant a Chymorth i'r sector, y rhaglen Siarad gyda fi a chyllid ar gyfer Cwlwm, Chwarae Cymru a Gofal Cymdeithasol Cymru, y maent oll yn cynnig cyngor a chymorth i'r sector. Hefyd, mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi'r sector yn fwy cyffredinol er enghraifft drwy ryddhad ardrethi busnes.

Tlodi tanwydd

100. Rhwng 2010 a diwedd mis Mawrth 2023, mae £450m wedi'i fuddsoddi er mwyn gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi drwy Raglen Cartrefi Clyd, i fwy na 77,000 o aelwydydd incwm isel. Mae mwy na 198,000 o bobl wedi cael cyngor effeithlonrwydd ynni drwy'r Rhaglen Cartrefi Clyd ers ei lansio yn 2011.

101. Yn ystod 2022-23, gwnaeth cynllun Nyth Cartrefi Clyd roi cyngor diduedd am ddim i 21,959 o aelwydydd a'u cyfeirio at amrywiaeth o wasanaethau cymorth. Cafodd 4,364 o aelwydydd cymwys becyn gwella effeithlonrwydd ynni, megis system gwres canolog, boeler, inswleiddio, panel solar ffotofoltäig neu bwmp gwres o'r awyr. Amcangyfrifir bod y gwelliannau hyn wedi arbed £422 i aelwydydd ar eu biliau ynni blyneddol. Arweiniodd gwiriadau hawl i fudd-daliadau at gynyddu'r budd-daliadau a allai gael eu hawlio gan aelwydydd unigol £2,457 ar gyfartaledd, gan gynyddu'r budd-daliadau a hawliwyd bron £985m y llynedd.

102. Cyllidir y Rhaglen Cartrefi Clyd o Brif Grŵp Gwariant Newid Hinsawdd a chyhoeddodd y Gweinidog Newid Hinsawdd ddatganiad polisi ar y Rhaglen Cartrefi Clyd newydd ar ôl ymgynghoriad ac adolygiad o'r cynlluniau cyfredol a blaenorol. Bydd y cynllun yn y dyfodol, a fydd yn gwbl weithredol erbyn 1 Ebrill 2024 yn ôl yr amcan, yn mynd i heriau deuol newid yn yr hinsawdd a thlodi tanwydd.

103. Rydym hefyd yn darparu cyfanswm o £352,000 o gyllid, ochr yn ochr â chyngor technegol, i awdurdodau lleol ledled Cymru i sicrhau mwy o gyllid o gynlluniau ar gyfer y DU gyfan, megis ECO Flex a'r Great British Insulation Scheme.

104. Drwy Brif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol, rydym yn parhau i weithio gyda'r Sefydliad Banc Tanwydd er mwyn cefnogi aelwydydd â mesuryddion rhagdalau sy'n ei chael hi'n anodd fforddio gwneud taliadau ychwanegol am eu hynni a helpu'r rhai sydd oddi ar y grid i swmp-brynu tanwydd megis olew ac LPG i wresogi eu cartrefi. Caiff cymorth ei roi o gyllideb Cefnogi Cymunedau lle mae swm dangosol o £500,000 o'r gyllideb o £2.664m a ddyrannwyd, ond gall hyn amrywio yn dibynnu ar y galw.

Tlodi plant

105. Pan ddatblygwyd ein cyllideb ar gyfer 2024-25 gennym, gwnaethom hynny yn unol â'n hegwyddorion craidd i ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen ac rydym yn parhau i roi cymorth wedi'i dargedu i'r rhai â'r angen mwyaf.
106. Mae chwyddiant cyson uwch, nad yw wedi cael ei gydnabod yn ein setliad cyllido, yn golygu ein bod yn wynebu'r sefyllfa ariannol anoddaf ers datganoli. Bydd rhai o'r penderfyniadau anodd iawn y bu'n rhaid inni eu gwneud yn 2023-24 yn cael effeithiau yn 2024-25 ac maent wedi cael eu hadlewyrchu yn y Gyllideb ddrafft.
107. Er mwyn lleihau'r effaith ar wasanaethau, rydym wedi gwneud penderfyniadau i leihau gwariant drwy ailflaenoriaethu neu ohirio gweithgarwch, yn hytrach na thorri neu derfynu rhaglenni. Mae hyn yn golygu y bydd llawer o'r rhaglenni hynny y nodwyd gennym yn y Strategaeth Tlodi Plant eu bod yn rhan annatod o'r broses o gyflawni ein hamcanion yn parhau i wneud gwahaniaeth dros blant mewn tlodi, ond ar raddfa lai na'r hyn y byddem wedi ei ddymuno.
108. Rydym wedi ail-lunio'r dyraniadau o wariant dangosol yn ein cyllideb i roi cyllid ychwanegol i'r gwasanaethau sydd bwysicaf i bobl a chymunedau ledled Cymru a'u diogelu, sef y GIG a setliad llywodraeth leol craidd, sy'n ariannu ysgolion, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol a gwasanaethau pob dydd eraill sy'n cael effaith uniongyrchol ar blant.
109. Rydym wedi gweithredu yn y ffordd hon er mwyn sicrhau ein bod yn parhau i osod ffocws cyllid lle y gall gael yr effeithiau mwyaf cadarnhaol o dan yr amgylchiadau a chymryd camau i sicrhau ein bod yn lliniaru effeithiau uniongyrchol i bobl a lleoedd, hyd y gellir. Mae mwy o wariant mewn rhai meysydd yn golygu bod llai i'w wario mewn meysydd eraill. Pan fo angen gwneud penderfyniadau anodd, rydym wedi ceisio nodi'r meysydd hynny lle mae'r effeithiau cymharol yn llai na'r dewisiadau amgen ac rydym wedi ceisio cymryd camau i liniaru effeithiau hyd y gellir.
110. Er enghraifft, rydym yn gweithredu i ddiogelu setliad craidd llywodraeth leol drwy barhau â'r cynnydd arfaethedig o 3.1% rhwng 2023-24 a 2024-25. Mae awdurdodau lleol yn darparu amrywiaeth eang o wasanaethau cyhoeddus, yn aml i'r bobl fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas a phobl sydd o dan anfantais economaidd. Mae'r rhain yn cynnwys gwasanaethau arwyddocaol i blant, drwy addysg.
111. Drwy ddiogelu setliad craidd llywodraeth leol yn y fath fodd rydym hefyd wedi diogelu cyllid ysgolion, hyd y gellir. Fodd bynnag, o ystyried maint y pwysau a wynebwn, ni fu modd osgoi'r holl effeithiau ar blant na phobl ifanc. Rydym wedi gweithredu i leihau'r effeithiau hyn i'r eithaf hyd y gellir o fewn y cyllid sydd ar gael.

112. Mae Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn nodi effeithiau ein penderfyniadau gwario, yn yr Asesiad Effaith Integredig Strategol yn Atodiad A, fel rhan o'r prif naratif ym mhenodau pedwar, gan gynnwys penderfyniadau gwario sy'n effeithio'n uniongyrchol ar blant a phobl ifanc.

Gwariant ataliol

113. Wrth inni ail-lunio ein cynlluniau gwariant ar gyfer 2024-25, rydym hefyd wedi cael ein llywio gan yr egwyddorion a ymgorfforwyd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Rydym yn dal yn ymrwymedig i barchu'r egwyddorion hyn wrth inni weithredu a myfyrio ac addasu lle y bo angen. Yn y cyd-destun hwn:

- **Hirdymor** – Bu angen inni weithredu yn y byrdymor i ddiogelu'r gwasanaethau craidd y mae pobl yn dibynnu arnynt er mwyn sicrhau eu bod yn gynaliadwy yn y dyfodol.
- **Atal** – O dan y setliad heriol tu hwnt rydym wedi gorfod gweithredu i atal yr effeithiau gwaethaf ar wasanaethau craidd. Er na fu modd osgoi'r holl effeithiau negyddol, rydym wedi sicrhau hyd y gellir ein bod yn lliniaru effeithiau uniongyrchol ar bobl a lleoedd.
- **Integreiddio** – rydym wedi parhau i fynd ati i ddeall effeithiau integredig y dewisiadau rydym yn eu gwneud. Wrth neilltuo ein cyllid cyfyngedig, rydym wedi ystyried ble y gellir dyrannu cyllid i gyflawni'r effaith orau bosibl a gwrthbwysu hynny â'r effeithiau negyddol sy'n codi oherwydd yr angen i leihau cyllid mewn meysydd eraill.
- **Cydweithio** – Wrth inni symud y tu hwnt i'r gyllideb hon byddwn yn gweithio gyda'n partneriaid ehangach i gyflawni ein cynlluniau a'u helpu i ateb yr heriau a achosir gan y cyd-destun cyllidol hwn.
- **Cynnwys** – Drwy gydol y broses gyllidebol hon, rydym wedi ymgysylltu â phartneriaid cymdeithasol, gan gynnwys y trydydd sector, awdurdodau lleol, a Chomisiynwyr Statudol i ddeall effeithiau'r cyd-destun presennol i lunio ein cynlluniau gwariant.

114. Ceir 50 o ddangosyddion llesiant cenedlaethol i Gymru sydd â'r nod o fesur cynydd Cymru tuag at y saith nod llesiant. Bob blwyddyn, mae'r Prif Ystadegydd yn paratoi ac yn cyhoeddi adroddiad Llesiant Cymru blynyddol sy'n rhoi asesiad o'r cynnydd tuag at y nodau llesiant sy'n seiliedig ar y dangosyddion cenedlaethol.

Trais ar sail rhywedd

115. Ceir cyllideb o £8.005m ar gyfer VAWDASV nad yw wedi newid ers y gyllideb ddangosol a gyhoeddwyd yn flaenorol. Wrth gwrs, mae llawer o raglenni a

chyllidebau eraill sy'n cyfrannu at amcanion ein Strategaeth Genedlaethol, megis gwaith cydberthnasoedd iach mewn addysg, cyllid ar gyfer ffoaduriaid a chymorth arall o ran tai â chymorth drwy'r Grant Tai â Chymorth, sydd y tu allan i Brif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol.

116. O dan broses yr Asesiad Effaith Integredig Strategol asesir effeithiau mewn ffordd integredig er mwyn inni gael deall effaith penderfyniadau gwario yn well. Wrth ymgorffori egwyddorion ymatebol i rywedd mae hyn yn cynnwys ceisio deall effeithiau croestoriadol ac anfwriadol gwariant yn well er mwyn sicrhau bod y cyllid sydd ar gael yn cael yr effaith fwyaf bosibl.
117. Er enghraifft, rydym wedi diogelu cyllid o £8m ar gyfer cyllideb Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV) oherwydd y galw o hyd yn erbyn y gyllideb hon ac o ystyried pwysigrwydd diogelu'r rhai sy'n wynebu VAWDASV rhag niweidiau corfforol, emosiynol a meddyliol yn ogystal â newid agweddau a diwylliant.
118. Fel rhan o'n Cynllun Gwella'r Gyllideb, gan weithio gydag amrywiaeth o gydweithwyr mewnol ac allanol, rydym wedi parhau i feithrin gwell dealltwriaeth o gyllidebu ym maes rhywedd yn Llywodraeth Cymru. Mae'r cynlluniau peilot cyllidebu ym maes rhywedd a gynhaliwyd yn 2022-23 wedi ein helpu i ddeall sut y gellir ymgorffori'r gwaith hwn ymhellach ac ehangu arno. Rydym wrthi'n ystyried y camau nesaf i ymgorffori'r dulliau gweithredu hyn ymhellach yn ein prosesau cyllidebol a threth.
119. Caiff cyllid VAWDASV craidd Llywodraeth Cymru ei ddsbarthu rhwng nifer o raglenni a phrosiectau y mae gan bob un ohonynt eu helfennau i'w cyflawni a'u targedau. Yn gyffredinol, caiff y cyllid ei ddyrannu i gyflawni ein Strategaeth Genedlaethol ar gyfer 2022/2026. Amcanion y strategaeth yw:
- Herio agwedd y cyhoedd tuag at drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ymhlith poblogaeth Cymru.
 - Codi ymwybyddiaeth ymhlith plant, pobl ifanc ac oedolion o bwysigrwydd cydberthnasoedd diogel, cyfartal ac iach.
 - Dwyn y rhai sy'n cam-drin eraill i gyfrif a chefnogi'r rhai a all ymddwyn mewn ffordd gamdriniol neu dreisgar i newid eu hymddygiad.
 - Gwneud ymyrryd yn gynnar ac atal yn flaenoriaeth.
 - Hyfforddi gweithwyr proffesiynol perthnasol.
 - Rhoi'r un mynediad i bob dioddefwr at wasanaethau croestoriadol ac ymatebol o ansawdd uchel, a arweinir gan anghenion, sy'n seiliedig ar gryfderau ac sy'n cael adnoddau priodol ledled Cymru.
120. Rydym yn gweithio drwy Bartneriaethau VAWDASV Cenedlaethol i gyflawni'r amcanion hyn a bydd cyllideb VAWDASV yn cyfrannu ochr yn ochr â'r partneriaid hynny er mwyn cyflawni'r amcanion hyn.
121. Nid oes unrhyw gyllidebau wedi'u clustnodi'n benodol o fewn y gyllideb gyffredinol ar gyfer gwasanaethau cymorth i orosywyr megis llochesi, llinellau cymorth a chwnsela. Fodd bynnag, rhoddir dyfarniadau ariannol penodol i

bartneriaid cyflawni sy'n ariannu llochesi, llinellau cymorth a gwasanaethau cymorth eraill. Gwneir rhai o'r dyfarniadau hyn gan bartneriaethau rhanbarthol y dyfernir cyllideb iddynt wneud hyn o Linell Wariant yn y Gyllideb gyffredinol ar gyfer VAWDASV a chaiff rhai eu cyllido'n uniongyrchol gan Lywodraeth Cymru. Mae pob un o ddyfarniadau Llywodraeth Cymru yn aros yn ddigyfnewid, a hefyd y dyraniadau rhanbarthol.

122. Mae'r Strategaeth Genedlaethol wedi'i hadeiladu ar ddull gweithredu iechyd y cyhoedd sy'n gofyn am newidiadau i agweddau cymdeithas at drais yn erbyn menywod a merched. Mae gwerthuso'r graddau y mae agweddau wedi newid yn dasg gymhleth a heriol. Fodd bynnag, rydym yn gwerthuso effaith a chyrhaeddiad ymgyrchoedd penodol. Mae'r ymgyrch lawn yn mynd i'r afael ag agweddau rhywiaethol ymhlith dynion ifanc a bechgyn. Mae wedi cyflawni lefelau sylweddol o ymgysylltu ymhlith y cyhoedd. Mae dros 11 miliwn o bobl wedi gweld y fideo'n fyd-eang, gyda thua 345,000 ohonynt yn ddynion 18-34 oed yng Nghymru, sef y gynulleidfa darged. Mae'r ymgyrch hefyd wedi llwyddo i recriwtio llysgenhadon o fyd chwaraeon megis tri chwaraewr presennol dros dîm pêl-droed rhyngwladol dynion Cymru. Er nad oes modd inni werthuso na phriodoli newid, mae rhesymau dros gredu bod lefel ymgysylltu o'r fath yn llwyddiant.
123. Mae asesiadau o effaith yn cwmpasu'r holl nodweddion gwarchoddedig. Cydnabyddir rhywedd fel un o'r nodweddion gwarchoddedig o dan y Ddeddf Cydraddoldeb. Cynhelir asesiadau o effaith pob penderfyniad cyllidebol ac felly caiff pob penderfyniad ei asesu o safbwynt effaith ar rywedd fel mater o drefn. Mae hyn yn cynnwys yr asesiad o effaith a gynhaliwyd fel rhan o'r broses o ddatblygu'r Strategaeth Genedlaethol.
124. O dan broses yr Asesiad Effaith Integredig Strategol asesir effeithiau mewn ffordd integredig er mwyn inni gael deall effaith penderfyniadau gwario yn well. Wrth ymgorffori egwyddorion ymatebol i rywedd mae hyn yn cynnwys ceisio deall effeithiau croestoriadol ac anfwriadol gwariant yn well er mwyn sicrhau bod y cyllid sydd ar gael yn cael yr effaith fwyaf bosibl.
125. Er enghraifft, rydym wedi diogelu cyllid o £8m ar gyfer cyllideb Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV) oherwydd y galw o hyd yn erbyn y gyllideb hon ac o ystyried pwysigrwydd diogelu'r rhai sy'n wynebu VAWDASV rhag niweidiau corfforol, emosiynol a meddyliol yn ogystal â newid agweddau a diwylliant.
126. Fel rhan o'n Cynllun Gwella'r Gyllideb, gan weithio gydag amrywiaeth o gydweithwyr mewnol ac allanol, rydym wedi parhau i feithrin gwell dealltwriaeth o gyllidebu ym maes rhywedd yn Llywodraeth Cymru. Mae'r cynlluniau peilot cyllidebu ym maes rhywedd a gynhaliwyd yn 2022-23 wedi ein helpu i ddeall sut y gellir ymgorffori'r gwaith hwn ymhellach ac ehangu arno. Rydym wrthi'n ystyried y camau nesaf i ymgorffori'r dulliau gweithredu hyn ymhellach yn ein prosesau cyllidebol a threth.

Y sector gwirfoddol

127. Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i gyllido Cefnogi Trydydd Sector Cymru, sy'n cynnwys Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru a 19 o Gyngorau Gwirfoddol Sirol, er mwyn cefnogi'r trydydd sector ehangach ledled Cymru, sef mwy na 40,000 o sefydliadau o bob maint sy'n rhychwantu holl fywyd cymdeithasol ac economaidd Cymru.
128. Mae Cefnogi Trydydd Sector Cymru yn rhoi cymorth amrywiol ei gwmpas ar gyfer yr heriau a wynebir gan y sector, gan gynnwys cyngor ar faterion cyllido, llywodraethu, staffio a chyfreithiol. Mae cyllid craidd Cefnogi Trydydd Sector Cymru wedi parhau yng nghyllideb 2024-25.
129. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi ymgymryd ag unrhyw ymchwil ddiweddar i'r gwerth am arian a gynigir gan y trydydd sector, ond mae'n ymwybodol o drafodaethau sy'n mynd rhagddynt ar lefel y DU rhwng y sector gwirfoddol a Llywodraeth y DU gyda'r nod o baratoi is-gyfrif ar gyfer y trydydd sector.
130. Yn 2022, paratowyd [adroddiad](#) gan Danny Kruger, yr Aelod Seneddol Ceidwadol dros Devizes, a gomisiynwyd gan Brif Weinidog y DU ar y pryd, Theresa May, gyda'r nod o gryfhau gallu cymdeithas sifil. Un o'r argymhellion oedd y dylai'r Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) baratoi set o is-gyfrifon ar gyfer y trydydd sector/y sector gwirfoddol. Mae'r adroddiad yn amlinellu diffygion yn y data sydd ar gael ynglŷn â chwmpas ac effaith y sector yn gyffredinol.
131. Mae tystiolaeth o sefydliadau fel Sefydliad Banc Lloyds (Value of Small Study) yn tynnu sylw at y gwasanaethau unigryw y mae sefydliadau bach a chanolog lleol yn y trydydd sector/sector gwirfoddol yn eu darparu ar gyfer eu cymunedau. Mae hyn o ganlyniad i ddeall anghenion defnyddwyr gwasanaethau yn well, a'r ffaith eu bod yn fwy hyblyg a'r statws sy'n eu gwneud yn fwy atyniadol i ddefnyddwyr gwasanaethau sy'n agored i niwed.

CYFIAWNDER CYMDEITHASOL						
ADNODDAU						
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb Dertynol 2023-24	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24	Cynlluniau Dangosol 2024-25	Newidiadau	Cyllideb Ddrafft 2024-25	Esboniad o'r newidiadau rhwng Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 a Chyllideb Ddrafft 24-25
	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd	
Incwm Sylfaenol	12,200	12,200	7,200	3,500	10,700	Mae swm ychwanegol o £3.5m wedi cael ei ddyrannu i Llinell Wariant yn y Gyllideb Incwm Sylfaenol fel rhan o Gyllideb Ddrafft 24-25 am fod mwy o bobl ifanc wedi cyrryd rhan yn y cynllun peilot na'r hyn a ragwelwyd yn wreiddiol.
Cynhwysiant Ariannol	39,002	39,002	39,002	0	39,002	Dim newid i Gyllideb Ddrafft 24-25
Cynhwysiant Digidol	1,250	2,250	1,250	-500	750	Roedd Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn cynnwys cyllideb o £1m a drosglwyddwyd i mewn o Brif Grŵp Gwariant Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol i estyn y rhaglen cynhwysiant digidol ac iechyd a gaffaelwyd. Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn gostwng £500k ers y cynlluniau dangosol. Rydym yn parhau i gydabod pwysigrwydd mynd i'r afael ag anghydraddoldebau digidol ac felly wedi diogelu'r gyllideb hyd y gellir.
Cynhwysiant Digidol - Heb fod yn arian parod	149	149	149	0	149	Dim newid i Gyllideb Ddrafft 24-25
Cefnogi Cymunedau	1,164	1,660	4,164	-1,500	2,664	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.496m i mewn o Brif Grŵp Gwariant Cyllid a Lywodraeth Leol ar gyfer Llywodraeth Digidol Wrcrai. Bydd Cyllideb Dangosol 2024-25 yn cynyddu £3m. Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn gostwng £1.5m o'i chymharu â'r gyllideb ddangosol. Bydd y gyllideb ddiwygiedig hon yn golygu o hyd ein bod yn gallu parhau i gefnogi bywyd mewn argyfwng (£1m) yn ogystal â chyllid ar gyfer cymorth tanwyd brys (£0.5m) drwy'r Sefydliad Banc Tanwydd; ond ar raddfa ostyngol. Bydd hefyd yn ein galluogi i roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith - cefnogi cydweithio a gweithgarwch cydgyssylltu.
Datblygu Cynaliadwy Rhyngwladol *	1,275	1,375	1,275	-225	1,050	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.1m o Brif Grŵp Gwariant Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu ar gyfer rhaglen Cymru yn Affrica - prosiect Plannu Coed Mbale Mae Cyllideb Ddrafft 2024-25 wedi gostwng £225k. Bydd hyn yn effeithio ar ein buddsoddiad mewn grantiau bach a Hwb Cymru Affrica. Fodd bynnag, bydd y Llinell Wariant yn y Gyllideb yn gallu parhau i redeg y cynllun Cyfleoedd Dysgu Rhyngwladol o hyd.
Partneriaethau Cymdeithasol	961	961	961	-161	800	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £161k o gymharu â'n cyllideb ddangosol ar gyfer 24-25, ond ni fydd hyn yn effeithio ar weithredur Ddeddf. Gellir gwneud yr arbedion o gyllidebau heb eu dyrannu ar hyn o bryd ac felly effeithia fach iawn y byddant yn ei chael ar yr hyn a gaffei gyflawni erbyn mis Mawrth 2025.
Cam gweithredu: Cyfanswm Cefnogi Cymunedau	56,001	57,597	54,001	1,114	55,115	
Gwasanaethau Tân ac Achub	2,533	2,533	2,533	-10	2,523	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £10k ers y gyllideb hon sydd wedi bod yn bosibl o ganlyniad i sicrhau arbedion wrth ailddedro contract.
Gwasanaethau Tân ac Achub – Systemau Cyfathrebu	2,275	2,275	2,275	-1,000	1,275	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £1m yn seiliedig ar y rhagolygon cyfredol ar gyfer Rhaglen 24-25 i Gymru. Rydym wedi llwyddo i nodi'r arbediad hwn oherwydd llythrennau yn y rhaglen ac oedi a achoswyd am fod angen ailgaffael cyflenwr newydd.
Diogelwch Tân Cymunedol	848	848	848	-457	391	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £457m o gymharu â'r gyllideb ddangosol ar gyfer 24-25. Mae hyn wedi arwain at roi gorau i raglen lleihau tanau bwriadol (£387k) yn ogystal ag arbedion eraill, llai o faint, gan gynnwys rhoi'r gorau i gyllid i gefnogi seconddio Therapydd Galwedigaethol i Awdurdod Tân ac Achub De Cymru a gostyngiad mewn cyllid i gefnogi Diwmod y Lluedd Arfog a all arwain at gyfyngu ar weithgareddau i ryw raddau o gymharu â blynyddoedd blaenorol.
Cam gweithredu: Cyfanswm Gwasanaethau Tân ac Achub a	5,656	5,656	5,656	-1,467	4,189	
Y Comisiynydd Pobl Hŷn	1,701	1,687	1,701	-85	1,616	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.002m i mewn o'r Cronfeydd Wrth Gefn - IFRS 16 (heb ei glustnodi); a Throsglwyddo £0.016m allan (i llinell nad yw'n arian parod) IFRS 16 (Gostwng RDEL Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn gostwng £85k).
Y Comisiynydd Pobl Hŷn - Heb Fod yn Arian Parod	9	25	9	0	9	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.016m i mewn o'r Cronfeydd Wrth Gefn - IFRS 16 (Dibrisiant) Dim newid i Gyllideb Ddrafft 24-25
Y Comisiynydd Plant	1,675	1,646	1,675	-84	1,591	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.029m allan i'r Cronfeydd Wrth Gefn (heb fod yn arian parod) - IFRS 16 Gostwng RDEL Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £84k
Comisiynydd y Gymraeg - Heb Fod yn Arian Parod	52	81	52	0	52	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.029m i mewn o'r Cronfeydd Wrth Gefn - IFRS 16 (Dibrisiant) Dim newid i Gyllideb Ddrafft 24-25
Penodiadau Cyhoeddus	400	400	400	-248	152	Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £248k. Caiff y gyllideb sy'n weddill yn 2024-25 ei defnyddio i gyflwyno cynllun peilot cysgodi swydd newydd a fydd yn sicrhau cyflog cydradd i bobl sy'n cysgodi swyddi eraill. Bydd effeithiau cadarnhaol o ran pobl Ddu, Asiaidd, Ethnig Lleiafrifol, anabl a LHDTC+ a gaffi eu talu'n deg am hwn rhwng cynlluniau cysgodi swydd.
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru	1,695	1,695	1,695	-85	1,610	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £85k.
Cam gweithredu: Cymunedau	5,532	5,534	5,532	-502	5,030	
Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	8,005	8,144	8,005	0	8,005	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.139m i mewn o Brif Grŵp Gwariant Cymunedau Cydyfnus ar gyfer prosiectau bywyd stryd. Dim newid i Gyllideb Ddrafft 24-25
Cam gweithredu: Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin	8,005	8,144	8,005	0	8,005	
Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol	10,970	10,970	12,987	-3,214	9,773	Bydd Cyllideb Dangosol 24-25 yn cynyddu £2,017k o gymharu â chyllideb 23-24. Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £3,214m. Er gwaethaf y gostyngiad hwn rydym yn gallu parhau i gyflawni holl ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu a gefnogi'r yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb.
Cymunedau Cydyfnus	4,710	5,081	5,580	-870	4,710	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £0.200m i mewn o Brif Grŵp Gwariant Addysg REACH+Hubs Saesneg ar gyfer Siaradwyr llethoedd Eraill; a £0.171m o Brif Grŵp Gwariant Cymunedau Cydyfnus ar gyfer Prosiect Tai i Ffoduriaid. Bydd Cyllideb Dangosol 24-25 yn cynyddu £870k o'i chymharu â chyllideb 23-24 Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn gostwng £870m o'i chymharu â'r gyllideb ddangosol.
Cydraddoldebau, Tlodi a Thystiolaeth a Chefnogaeth Plant	1,636	1,636	1,949	-313	1,636	Bydd Cyllideb Dangosol 24-25 yn cynyddu £313k o gymharu â chyllideb 23-24 Cyllideb Ddrafft 2024-25 yn gostwng £313m o gymharu â'r gyllideb ddangosol.
Chwarae Teg	366	366	366	-366	0	Mae Chwarae Teg wedi cau belach, felly rydym wedi dileu'r gyllideb gyfan o £366k ar gyfer Chwarae Teg yn 2024-25. Byddwn yn gweithio gyda rhanddeiliaid i gydgyrllunio gweithgarwch newydd yn y maes hwn.
Cam gweithredu: Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau	17,682	18,053	20,882	-4,763	16,119	
Gwasanaethau Cynghori	11,675	12,811	11,675	0	11,675	Cyllideb Atodol Gyntaf 2023-24 yn trosglwyddo cyllideb o £1.136m i mewn o'r Cronfeydd Wrth Gefn ar gyfer cyfran o'r Ardoll Ariannol Dim newid i Gyllideb Ddrafft 24-25
Cam gweithredu: Gwasanaethau Cynghori	11,675	12,811	11,675	0	11,675	
Cymorth i'r Sector Gwirfoddol a Gwirfoddoli	7,624	7,624	9,424	-970	8,454	Bydd Cyllideb Dangosol 24-25 yn cynyddu £1.8m o'i chymharu â chyllideb 23-24. Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £803k.
Cam gweithredu: Cymorth i'r Sector Gwirfoddol a	7,624	7,624	9,424	-970	8,454	
Cymorth Cymunedol a Diogelwch	22,981	22,981	22,981	-7,473	15,508	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £7,473m o gymharu â'r gyllideb ddangosol ar gyfer 24-25. Mae'r arbediad yn seiliedig ar leihau nifer Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu o 510 ar ddiwedd 2023-24 i 300 erbyn diwedd 2024-25. Bydd yr amcangyfrif hyn â'r arbediad a sicrhair yn ymarferol yn dibynnu ar drosiant staff ac ati a galliant fod yn is.
Cam gweithredu: Cymorth Cymunedol a Diogelwch	22,981	22,981	22,981	-7,473	15,508	
Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuencid **	1,092	1,092	1,092	-20	1,072	Bydd Cyllideb Ddrafft 24-25 yn gostwng £20k oherwydd gwariant nas neilltwyd
Cam gweithredu: Glasbrintiau Troseddwy'r Benywaidd a	1,092	1,092	1,092	-20	1,072	
PRIF GRŴP GWARIANT: CYFIAWNDER CYMDEITHASOL	136,248	139,492	139,248	-14,081	125,167	
I'w ychwanegu yn Ail Gyllideb Atodol 23-24						
Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol - Heb fod yn Arian	0	0	0	3	3	£3k o'r Cronfeydd Wrth Gefn tuag at gyllid heb fod yn arian parod
PRIF GRŴP GWARIANT: CYFIAWNDER CYMDEITHASOL	136,248	139,492	139,248	-14,078	125,170	

Yn gynt

Datblygu Rhyngwladol *

Glasbrintiau Troseddwy'r Benywaidd a Chyfiawnder Ieuencid**